

Важливими та своєчасними є напрацювання Я. А. Коменського щодо умов, які допоможуть реалізувати його загальний метод, зокрема, до державних властей, що стосуються освіти: «Де на будівництво міст, фортець, пам'ятників, арсеналів витрачається одна золота монета, там треба витратити сто золотих монет на правильну освіту одного юнака, який змужнівши, може показувати шлях іншим до всього чесного; адже добрий і чесний муж є найдорогоцінніший скарб усієї держави...» [3, с. 232].

Таким чином, у реаліях воєнного часу, ми ще раз пересвідчуємося що роль освітньої сфери у побудові суспільних відносин є значною, а прогресивні ідеї Я. А. Коменського, які до цього часу не реалізовані, могли б стати хорошим фундаментом для створення якісно нового суспільства. Якщо ми зуміємо визнати помилки і недоліки нашої освітньої системи та матимемо мудрість це покращити, то оптимістично звучатимуть слова великого педагога: «Наступний вік буде саме таким, якими будуть виховані для нього майбутні громадяни».

Література

1. Бад Б. М. Історія і теорія педагогіки. 2018. URL: https://stud.com.ua/143060/pedagogika/istoriya_i_teoriya_pedagogiki (дата звернення: 10.04.2023)
2. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану: на що звернути увагу директору школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/bezpechne-osvitnie-seredovyshe-v-umovakh-voiennoho-stanu-na-shcho-zvernuty-uvahu-dyrektoru-shkoly> (дата звернення: 02.04.2023)
3. Коменський Ян Амос. Вибрані педагогічні твори: Том 1. Велика дидактика; під ред. з біограф. нарисом і примітками проф. Красновського А. А. К. : Рад. школа, 1940. 246 с. (С. 175-179; С. 227-233).
4. Кравець В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського / Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. Тернопіль, 1996. С. 122-178.
5. Накази Міністерства та інші законодавчі акти в галузі освіти та науки в період дії воєнного стану URL: [https://mon.gov.ua/ua/npa?params=&type=npa&key=%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD&from=&to=&num=&category=&tag=](https://mon.gov.ua/ua/npa?params=&type=npa&key=%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD&from=&to=&num=&category=&>tag=) (дата звернення: 01.04.2023)

УДК 35

М. Рудик, викладач, Н. Бабій

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

АГРЕСИЯ РОССИИ ПРОТИ УКРАИНЫ: ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДУСЛОВИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ

M. Rudyk, N. Babiy

RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE: HISTORICAL BACKGROUND AND PRESENT CHALLENGES

Сучасна російсько-українська війна – надзвичайно актуальна проблема новітньої історії України. Війна стала яскравим прецедентом у сучасному світі, оскільки російська агресія в Україні є грубим порушенням норм міжнародного права. Вона є не лише загрозою для державності України, а й загрозою для політичного устрою Європи та світової безпеки.

Від початку 90-х років ХХ ст. на уламках двополюсного світового порядку стрімко формується новий глобалізований світ. Три десятиліття тому держави

соціалістичного табору та колишнього СРСР розпочали рух до формування демократії та ринкової економіки, проте продемонстрували різні результати на обраному шляху. Одні з них увійшли до ключових інститутів Об'єднаної Європи (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія, Болгарія, Румунія, Хорватія). В інших країнах утвердились авторитарні форми політичного устрою, які подекуди межують з деспотією (російська Федерація змогла консолідувати навколо себе Республіку Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Вірменію, Туркменістан).

Пострадянські держави загалом, і Україна, зокрема, понад 30 років зазнають активного й свідомого впливу ключових світових геополітичних та економічних гравців – Заходу (ЄС і США), РФ і Китаю. Ці впливи спрямовані на інтеграцію пострадянських країн до європейського, російського чи китайського політико-економічного простору. Проте сучасна Росія через низку об'єктивних причин не може бути центром глобальних чи регіональних процесів [1].

Щоб зрозуміти витoki подій сучасності, слід збагнути історію взаємин росії та України як з позиції далекого минулого так і крізь призму теперішнього. У світлі нашої історії нинішня широкомасштабна війна з Росією не є несподіваним явищем, а радше – навпаки, позаяк відображає багатовіковий імперський синдром російського суспільства. У перші дні повномасштабної війни політики та аналітики намагалися пояснити цю війну ірраціональністю російського президента, особистою ненавистю до України, страхом перед можливими успіхами українського державного будівництва тощо. Однак, конфлікт між Україною та Росією був спричинений не лише проголошенням державної незалежності 24 серпня 1991 р., а насамперед крахом радянської комуністичної ідеології [2].

Нинішній конфлікт це наслідок політики останніх століть та, зокрема, останніх тридцяти років. Його можна умовно розділити на три етапи, кожний приблизно десять років:

– 1991 – 2003 рр. У грудні 1991 року СРСР як суб'єкт міжнародного права перестав існувати. Москва, намагалася за допомогою Співдружності незалежних держав (СНД) та постачання дешевого газу зберегти свій вплив на теренах колишнього Радянського союзу, і якщо Росії вдалося втримати Білорусь, то Україна дедалі більше спрямовувала свій погляд на Захід. Певний час відносини між Москвою та Києвом залишалися добросусідськими, про що свідчить Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і російською Федерацією від 1997 р., згідно якого Москва визнала суверенність України та належність їй Криму [3];

– 2003 – 2013 рр. перші ознаки кризи у стосунках між Києвом та Москвою проявили себе з приходом до влади В. Путіна. Яскравим проявом кризи стали події осені 2003 року пов'язані з початком будівництва РФ дамби у Керченській протоці, що стало сигналом територіальних претензій Москви. Відправною точкою до політичних змін РФ стала «Помаранчева революція» та приход до влади прозахідного політика В. Ющенка. Щоб зрозуміти сучасну агресію Московії потрібно повернутися до саміту НАТО у Бухаресті 2008 р., коли президент США Дж. Буш спробував надати Україні та Грузії План дій з підготовки членства в альянсі. Путін різко виступив проти, чим дав зрозуміти, що не визнає повністю незалежність України. У результаті Німеччина та Франція заблокували план Буша. Не маючи змоги вступити у військовий альянс, Україна обрала курс на Євроінтеграцію, проте через проросійську позицію чинного Президента В. Януковича Угода про асоціацію з ЄС не була підписана [3];

– 2014 – 2023 рр. Анексія Криму в березні 2014 р. стала поворотним моментом у стосунках двох держав та початком неоголошеної війни, водночас не без участі РФ на теренах Донбасу поширюється сепаратизм та виникають сепаратистські «народні республіки» в Донецьку та Луганську, однак на це не зреагувала належним чином

українська влада. Лише у квітні 2014 року було оголошено початок АТО. Саме тоді розпочалася війна яка з кожним роком набувала масштабнішого характеру. Москва дедалі більше стягувала війська до кордонів України та в ультимативній формі вимагала від США та НАТО не приймати Україну до Альянсу та не надавати їй військової допомоги, а оскільки останні відмовилися виконувати вимогу Москви [3] то В. Путін визнав незалежність ДНР, ЛНР і 24 лютого 2022 р. оголосив про початок «спеціальної воєнної операції» проти України [4]. За його словами, до планів Кремля не входить окупація українських територій. Метою «спецоперації» Путін назвав «демлітаризацію» та «денацифікацію» України, а також «передання суду тих, хто вчинив численні криваві злочини проти мирних жителів, зокрема і громадян російської Федерації». Саме так розпочалася повномасштабна війна [5].

Якщо до подій 24 лютого 2022 року росія ще хоча б якось могла обґрунтувати військовий конфлікт з Україною і навіть намагалася на міжнародній арені подати його, як громадянську війну, то після початку «спецоперації» спроби обґрунтувати нову війну для світу стають щодалі гіршими. Постійне викриття її планів та дій західними розвідками, політиками, медіа, руйнує будь-які можливості публічно подати свої дивні дії у зручному для Кремля світлі. Західні спойлери руйнують російський наратив ще до його озвучення [6].

Для України це війна за незалежність, війна за свободу, яка триває вже сотні років. З перших днів повномасштабного вторгнення російських військ, український наратив виділяє декілька причин наступу Москви:

- крихка система глобальної безпеки, котра повинна була відповідати на «зухвалість» Росії: «...2008-й, 2014-й, 2022-й – у війн, які розпочалися в ці роки, різний масштаб і характер, але один сенс того, що відбулося: регіональні та глобальні механізми безпеки не спрацювали...» (Звернення Президента Володимира Зеленського, 8 серпня 2022 року);
- безкарна окупація Криму: «...ми не забудемо, що саме з окупації Криму почалася російська війна проти України. Росія перетворила наш півострів, який завжди був і буде одним із найкращих регіонів у Європі...» (Звернення Президента Володимира Зеленського, 9 серпня 2022 року).
- імперські амбіції Росії: «...Росія хоче зробити неможливим, щоб сусідня країна, яку вона розглядає виключно як свою колонію, могла існувати вільно, могла існувати незалежно...» (виступ Президента Володимира Зеленського на Азійському саміті з безпеки «Діалог Шангри-Ла» 11 червня 2022 року) [7].
- страх перед Україною: «...до речі, одна з причин того, чому росія пішла проти України загарбницькою війною, – це їхній страх, що ми станемо не просто промисловим конкурентом для Росії, а її реальним заміником для багатьох ринків багатьох держав...». (виступ Президента на зустрічі з керівниками великого бізнесу в межах відкриття Нью-Йоркської фондової біржі, 6 вересня 2022 року) [7].

Однак позиція агресора (Росії) що до причин нападу на Україну зовсім інша:

- необхідність протистояти «західним» агентам, що хочуть знищити Росію: «...у березні 2021 року Україна ухвалила нову Військову стратегію. Цей документ практично повністю присвячений протистоянню з Росією, ставить за мету втягування іноземних держав у конфлікт з нашою країною...» (Звернення президента російської федерації 21 лютого 2022);
- бажання захистити український народ, що страждає від української влади, котрою керують «зарубіжні» агенти: «...сенс так званого прозахідного цивілізаційного вибору української олігархічної влади полягав і не в тому, щоб створити кращі умови для благополуччя народу, а в тому, щоб улесливо надавати послуги геополітичним суперникам Росії...» (Звернення президента російської федерації 21 лютого 2022);

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

– обов'язок захистити людей від геноциду, який здійснюють «націоналісти і нацисти», котрі захопили владу в Києві, і котрими керують «зарубіжні агенти»: «...саме позбавити людей цих страждань, від цього геноциду – це є основною, головною причиною, спонукальним мотивом і метою військової операції, яку ми розпочали на Донбасі та на Україні, саме в цьому мета» (Мова Путіна на концерті-мітингу в Лужниках 2022) [7].

У цій війні РФ насправді має намір:

– повернути «історичні землі Росії»: «...любов до Росії, і це почуття ніхто не може знищити в нас. Ось чому і старші покоління, і молодь, які народилися вже після трагедії розпаду Радянського Союзу, голосували за нашу єдність» (Заява Путіна за підсумками референдумів про приєднання до Росії, 30 вересня 2022 р.);

– помста Україні, котра «...забула, кому всім завдячує»: «радянська Україна, яку і в наші дні можна з повною підставою назвати Україна імені В. І. Леніна, він її автор і архітектор... Ви хочете декомунізації? Що ж, нас це цілком влаштовує. Але не потрібно що називається зупинятися на півдорозі, ми готові показати вам, що означає для України справжня декомунізація...» (Звернення президента російської федерації 21 лютого 2022 року) [7].

– кинути виклик США: «..вважають, що домінування Заходу у світовій політиці та економіці – величина стала, вічна. Вічного нічого не буває...» (Виступ Путіна на Петербурзькому «міжнародному» економічному форумі 2022 р.).

Пріоритетним завданням у цій війні для України є:

– збереження незалежності України та перемога: «...нова нація,... Не народилась, а відродилась. Нація, яка не плакала, не кричала, не злякалася. Не втекла. Не здалася. І не забула... Ми зустрічаємо цей день у різних обставинах, умовах і навіть у різних часових поясах, але з єдиною метою – збереження незалежності та перемога України!» (Привітання Президента Володимира Зеленського з нагоди Дня Незалежності України 24 серпня 2022 року)

– боротьба з тиранією, утвердження демократії, що є фундаментальними підвалинами об'єднаного європейського дому [7].

Отже, війна Росії проти України стала яскравим прецедентом у сучасному світі, оскільки російська агресія в Україні є грубим порушенням норм міжнародного права. Війна є не лише загрозою для державності України, її територіальної цілісності, суверенітету, а й загрозою для єдності ЄС, політичного устрою Європи та світової безпеки. Війна істотно вплинула на свідомість українців, стала важливим чинником формування української політичної нації. Війна змінила перебіг світових подій, об'єднала навколо України чимало провідних держав світу, світові спільноти, мільйони небайдужих громадян.

Література

1. Дем'яненко Б. Л., Дем'яненко В. М. Рашизм як квазіідеологія пострадянського імперського реваншу. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6327/13363-1?inline=1>
2. Портніков В. Війна ідентичності. URL: <https://chytomo.com/vitalij-portnykov-vijna-identychnostej/>
3. Гончаренко Р. Росія проти України. Як дійшло до великої війни. URL: <https://www.dw.com/uk/rosiia-proty-ukrainy-yak-diishlo-do-velykoi-viiny/a-60242572>
4. Юхименко А. Терміново: Пугін оголосив війну та розпочав вторгнення. В Україні введено воєнний стан. URL: <https://thepage.ua/ua/politics/putin-rochav-vijnu-proti-ukrayini>
5. Путін оголосив військову операцію проти України. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/putin-oholosyv-viiskovu-operatsiiu-proty-ukrainy-269160.html>

6. В'ятрович В. Чому Росія програє цю війну. URL: <https://novynarnia.com/2022/02/20/volodymyr-vyatrovych-chomu-rosiya-prograye-czyu-vijnu/>
7. Кривенко С. Привід, причина і призначення російсько-української війни. URL: https://tvoemisto.tv/blogs/pryvid_prychyna_i_pryznachennya_rosiyskoukrainskoj_vijny_138442.html

УДК 316.76

Г. Синоруб, канд. наук із соц. ком., доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

Т. Гусева, канд. психол. наук

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського, Україна

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ КОНФЛІКТУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

H. Synorub, PhD in Social Communication, Associate Professor; T. Husieva, Ph.D in Psychological Sciences

SOCIAL ESSENCE OF THE CONFLICT: HISTORICAL ASPECT

Сьогодні як ніколи набуває актуальності тема конфлікту як соціального феномену.

Соціальна сутність конфлікту дуже тісно пов'язана з його функціональністю. Для розуміння підвалин конфлікту завжди необхідно збагнути його соціальну складову частину (вперше на цьому наголосив Л. Козер). В основі соціального підходу до конфліктної природи лежить принцип соціальних протиріч (формалізація та систематизація подій, що виникають на ґрунті конфлікту, соціальна динаміка, яка порушує рівновагу подій та явищ у суспільствах тощо).

Що ж до структурного підходу до соціальних аспектів конфліктних подій та явищ, то вартує наголосити на тому, що соціальні науки оперують двома баченнями розуміння природи цих соціальних феноменів.

Перший аспект етногенези соціальних протиріч при конфліктних ситуаціях належить ученому Т. Парсонсу, який при здійсненні аналізу подій практично повністю заперечував соціальну природу протиріч, нехтував зіткненням інтересів, владним чинником суспільного розвитку. Не заперечуючи наявність конфліктів як таких, науковець аналізує соціальний конфлікт як аномалію, викривлення, відхилення від якогось природного, нормального перебігу подій у суспільному середовищі, ексцес суспільної рівноваги. У соціології ця течія отримала назву "теорія порядку".

Прибічником *другої візії етногенези соціальних протиріч при конфліктних ситуаціях* був соціолог Л. Козер. Він став відомим як упорядник "конфліктної теорії", ідеї соціальної рівноваги. Ця теорія не лише підкреслює природне походження конфліктів, але й висуває сам конфлікт у ранг обов'язкових для появи протиріч та їх вирішення елементів.

Наприкінці 80-х років минулого століття з'явився навіть термін "соціальна рівновага" (це було пов'язано з розширенням теорії постмодернізму [4]) – настільки тісно прибічники конфліктогенної першості пов'язували її з реальним життям. Прихильники цієї теорії за базові принципи своїх міркувань поклали модель конфліктного тлумачення тих чи інших проявів соціального життя. В основі "конфліктної теорії" лежить прагнення науковців окреслити ключові позитивні функції конфлікту в соціальній сфері, в справі соціальної життєздатності суспільства.